

Muhyiddin İbn Arabi'nin aslında 500 civarında kitabı olduğundan söz edilir. Ancak bu eserlerin içinde "Fütuhât-ı Mekkiye" ve "Fususu'l-Hikem" in ayrı bir yeri vardır. Gündelik dilde Fütuhât ve Fusus diye telaffuz edilmektedir

İbn Arabi'nin en fazla emek verdiği ve dolayısıyla yazılması yıllarca devam etmiş olan eseri "Fütuhât-ı Mekkiye"dir. İbn Arabi'nin bu eseri yazmaya teşebbüs etmesinin temel sebebi, giriş bölümünde belirtildiği gibi, Kudüs'ü ve Medine'yi ziyaret eden bundan sonra ilk defa Mekke'ye varıp Kâbe'yi ziyaret ettiği sırada kendisine gelen feyiz ve ilhamları Tunus'taki dostu Ebu Muhammed Abdülaziz ve Abdullah Bedrel Habeşi'ye anlatma arzusudur.

Bu eserin önsözünde bir rüyadan bahsedilmektedir. Bu rüyaya göre, İbni Arabi Hz. Peygamber'i, öbür peygamberleri, melekleri, evliyalı ve alimleri bir gece rüyada görür. Kendisine beyaz bir cübbe hilat giydiren Hz. Peygamber minbere çıkıp bir hutbe okumasını ister. Verilen görevi yerine getiren İbni Arabi, Ruhül Kudüs'ten gelen bir vahiy olan o hutbe Fütuhâtın ön sözüdür der.

Futuhatta tasavvufi konuların dışında **tefsir, hadis, fıkıh ve kelam gibi temel İslami bilimlerden bahsedilmekle birlikte; ahlak, mantık, antropoloji, fizyoloji, tıp, psikoloji ve musiki gibi disiplinlerle ilgili konularda ele alınmış ve tartışılmıştır. Bunun yanı sıra felsefe ile ilgili metafizik, ontoloji kozmoloji vb. konular** üzerinde durulmuştur.

İbn Arabi a) **insanın insanla, b) insanın doğayla, c) insanın eşyayla d) ve nihayet insanın Allah'la ilişkisi konusunda çok özgün düşünceler ortaya koymuştur.**

İşte bu düşüncelerini ortaya koyduğu en önemli eseri Futuhâtı Mekkiye'dir. Bu eser kutsal topraklardan tüm insanlığa açılan hikmet ve marifetle dolu fetihler manzumesidir. İslam düşünce tarihinde çığır açmış, doğuda ve batıda iz bırakmış, **bir anlamda insanın iç dünyasındaki yolculuğu insanın yeryüzü serüvenini anlatan dev bir şaheser**

dir.

Yazıldığı günden bugüne dek İbn Arabî takipçileri Futuhâtı Mekkiye'yi Hz. Peygambere bağlanmanın bir kılavuzu olarak görmüşlerdir.

İmam Rabbânî'nin tabiri ile İbn Arabî bu tasavvuf yolunda Hz. Peygambere bağlanmak amacıyla bir riyazet ve mücahade yöntemini izleyerek hakikata ulaşma iddiasında öncekilerin delili sonrakilerin rehberi olmuştur

. Bu delil ve rehberlik de karşımıza Futuhât'ta ve Füsusu'l-Hikem'de ortaya çıkmaktadır.

Fütuhât-ı Mekkiye, Kutsal topraklardan tüm insanlara açılan hikmet ve marifetle dolu fetihler manzumesi İslam dünyasının tematik olarak hazırlanmış belki de **ilk ilimler ansiklopedisi**.

Fütuhât, insanının yaşamını iç ve dış yaşam şeklinde ikiye ayırarak insanın iç dünyasındaki yolculuğunu ve insanın yeryüzü serüveninin gerçekliğini anlatmaya çalışmaktadır.

Fütuhât'ta iki problem ile karşı karşıya bulunmaktasınız. 1. Sistematiğ olmayan bir derleme sorunu 2. Gizemli bir dilin kullanılması.

Bunun nedeni İbnî Arabî'nin düşüncesinde ve genel olarak İslam metafiziğinde Füsusu'l-Hikem zirveyi temsil etmektedir. Zira İslam metafiziği Allah ve insan ilişkileri üzerine kurulmuştur. Füsusu'l-Hikem ilahî isimler meselesini Peygamberler üzerinden ele alıp yorumlayan bir kitaptır. Fütuhât-ı Mekkiye ise, Füsusu'l-Hikem'den mufassal (çok daha geniş) bir Füsusu'l-Hikem'dir.

Muhyiddin İbn Arabî'nin mukaddes topraklardan tüm insanlığa açılan bilgi ve hikmet fetihleriyle dolu Fütuhât-ı Mekkiye isimli eseri gerek doğu gerekse batı düşüncesinde derin izler bırakmıştır.

Bizzat kendisinin el yazısıyla titizlikle korunmuş olan bu dev eser bir bakıma insanlık serüvenini içinde barındırmaktadır. Yakın zamanda bu kitap 18 cilt halinde Türkçe olarak yayınlanmıştır.

Fütuhât 'ta hangi konular ele alınmaktadır?

İbnî Arabî bu kitabı yaklaşık 38 sene içinde tamamlamıştır. Bu kitapta toplam 560 bölüm bulunmaktadır. Temel olarak 6 konuya ayrılan bu bölümlerde 73 el-Mearif, 116 el-Muamelat, 80 el-Ahval, 114 el-Menazil, 78 el-Munazelat ve 99 el-Makamat'tır. Bu bölümlerin hepsi kendi yazısıyla 37 cilt tutmaktadır.

1. Marifetler-----73

2. Muameleler---116

3. Haller-----80

4. Menziller-----78

5. Münazeleler---78

6. Makamlar-----99

Toplam----- 560

Yukarıda da zikredildiği gibi, Fütuhât 6 bölümden meydana gelmekte ve bu bölümlerde marifetler, muameleler, haller, menziller, münazeleler ve makamlar olarak tercüme edeceğimiz başlıkların tasavvuf terminolojisinde özel anlamları bulunmaktadır. Bu bölümler alt kısımlara ayrılmış, bunlara da bap (bölüm) denilmiştir. Bapların uzun olanları ve kısa olanları vardır.

Örneğin, Fütuhât'ın 560. ve son bölümünde, bazen uzun bazen kısa içeriğe sahip 200'ü müteceviz tavsiye ve öğütler bulunmaktadır. Bu öğüt ve tavsiyeler, ayet ve hadisler, peygamberler, sahabeler ve kendisi dahil velilerin nasihatleri ve hayat hikayelerinden oluşmaktadır. Son kısım ise, gündelik hayatta Müslümanların ihtiyaç duyacağı dualardan oluşmaktadır.

Her baptan evvel konuya şiirle girilir. Bab/bölümlerin başlarında yer alan bu şiirlerin o bab/bölümlerin özeti değil açıklaması olduğunu belirtir. Eserin tasavvuf yolunda nazil olduğu feyiz ve ilhamların çok kısa bir özeti olduğunu belirtir.

Fütuhât-ı Mekkiye'ye, bir fotoğraf olarak yani İslam dünyasının bir fotoğrafı bakabiliriz. Bu fotoğrafta yer alan konular İslam dünyasının temel sorunlarıdır.

İşte bu kitapta yer alan konuları kısaca aşağıdaki gibi sorularla açıklamak mümkün:

Hız. Peygamber'den itibaren 7 asırda Müslümanlar hangi bilimleri üretmişlerdi, neyi tartıştılar?

Kur'an-ı Kerim ve sünnetten hangi ilimler çıktı?

Müslümanlar evreni nasıl algıladı?

Müslümanlar insanı nasıl algıladılar veyahutta insan sorununu nasıl ele aldılar?

Müslümanlar komşu kültürlerle nasıl ilişki kurdular, neyi aldılar ve neyi dönüştürdüler?

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, **"Fütihat-ı Mekkiye"** aslında bu konuların **kapsamlı bir fotoğrafını çekmektedir.**

Fütihat-ı Mekkiye'yi tasavvuf kitaplarının arasında hatta başında zikretmek gerekmektedir. Zira bu kitap tasavvuf tarihinde örnekleri bulunan yazım geleneğini takip etmiş, genellikle mutasavvıfların ele aldığı konulardan oluşmuştur.

Fütihat ve İnsan

Bilindiği gibi **İbni Arabi'nin bütün kitaplarında vahdet-i vucut bir şablon olarak iş görmektedir. İbni Arabi'nin düşüncelerinde ve dolayısıyla eserlerinde takip ettiği tek sistem Vahdet-i Vucuttur.**

İbni Arabi tarafından yazılan Fütihat ve Füsus kitaplarında Kur'an ve Hz. Peygamber'in sünneti model alınarak metafizik bilgiye yani mutlak varlığın bilgisine ulaşılabileceği öngörülmektedir. Buna bağlı olarak vahdet-i vücut düşüncesi riyazet ve mücahide yöntemi ile insanı metafizik bilgiye ve varlık olmak bakımından varlığın hakikatine ulaşacağımız üzerine kuruludur.

Fütihatı Mekkiye, insanı önceleyen bir kitap olmuştur. Zira Allah'a gitmek için insana dönüp oradan hareket etmemiz gerekmektedir. İbni Arabi'ye göre doğrudan Allah'a gitmemiz mümkün değildir. Tabii ki "nefsini tanıyan Rabbini tanır" formülasyonundan hareketle insanı tanıma serüvenimiz bizim Allah'ı tanımayla sonuçlanmaktadır.

İbni Arabi bu konuyu marifetü'n-nefs ve marifetullah kavramları üzerinde açıklamaktadır. İbni Arabi'nin birinci hedefi, marifetü'n-nefs yani insanı tanımak ve buradan hareketle ikinci hedefi olan marifetullaha yani insanın kendinden ve aleminden Allah'a ulaşacaktır.

İnsan>>>>>>>>>Evren>>>>>>>>>Allah

Bu kez İbni Arabi'nin üzerinde kafa yorduğu konu **ilm-i Marifetullah** adını alır. Marifetü'n-nefs ve marifetullah tabirlerini dikkate almaksızın Fütuhât-ı Mekkiye bize hiçbir şey anlatmaz. Çünkü bu kitap bu iki kavram üzerine kuruludur.

Yani insanı tanımak ve oradan Allah'a ulaşmak ya da Allah'ı tanımak Allah'ı tanımanın bir yolu olarak insanı ve alemini görmek.

Bu bakımdan Fütuhât-ı Mekkiye bu ana eksen üzerine kurulmuştur. Burada hangi sorunlar ortaya çıkıyorsa Fütuhât-ı Mekkiye bu konuları ele alır. Bu tanımanın birinci aşaması insanın akıllı bir varlık olarak alemdeki yeridir.

Bilindiği gibi **“Allah bilinmek için insanı yarattı”** şekilde aktarılan bir hadis birçok şeyi açıklıyor. Allah Teala bu amaçla evreni yarattı ve bu amacın zirvesini ise insan teşkil ediyor.

Burada en temel soru şudur: İnsan-Allah ilişkisinde acaba insan Allah'ı bilebilir mi, Allah'ı tanıyabilir mi?

İbni Arabi, insanın Allah'ı en azından varlık bakımından bilebileceğini düşünür. Daha doğrusu bu bilginin bizde müsellem olduğunu kabul eder. Bu kez Allah hakkındaki bu müsellem bilgiden Allah'ın esmasını tanımaya geçmek gerekir. Bu durumda ise felsefi ilimlerin dini ilimlerle mecz edilmesi, vahyin ortaya çıkması, peygamber kimdir, insanın kendini tanıma serüveninde peygamberler neye karşılık gelir gibi konular ortaya çıkar.

İbni Arabi bu kitapla tabiatla insan ilişkisini ilk kez kapsamlı bir şekilde bize öğretmiştir. Klasik dini tasavvurumuz, düşüncemiz kapalı ve kavramsaldır. İbn Arabi kavramsal olanı tabiata açtı. İbn Arabi ilk kez rüzgarlarla insan arasındaki ilişkiyi öğretti. Dikkatimiz kelime kavramındayken İbn Arabi kelime kavramını tüm evren ve tüm doğa olarak yorumladı.

İbadet Metafiziği

Fütuhât-ı Mekkiye'de ibadet konularının uzun uzun anlatıldığını bilmekteyiz. Örneğin, Fütuhât'ın yaklaşık 6-7 cildi ibadet bahisleri ile ilgilidir. İbni Arabi bize ilk kez daha kapsamlı olarak bir

ibadet metafiziğini öğretmektedir.

Peki! İbadet metafiziği ne demek?

İbnî Arabî'ye göre, ibadetler Allah ve evren ilişkisi hakkında bir takım hikmetler içermektedir. Nit ekim Fütuhâtın 1/3'lük kısmı neredeyse ibadet konularıyla ilgilidir.

Namaz--- bizi metafizik alem hakkında düşünmeyi,

Oruç--- bize evrendeki nimetleri israf etmemeyi,

Zekat--- bize sahip olduklarımızı paylaşmayı,

Hac ise-- bilgilerimizin bulunduğumuz yer ile sınırlı kalmamasını, dünyayı ve dolayısıyla diğer toplumları tanımayı öğretmektedir.

Bilindiği gibi İbn Arabî son derece mobil bir insandır. Döneminde Endülüs dahil olmak üzere bütün İslam coğrafyasını dolaşan tek düşünür olmuştur. Aynı zamanda ecnebi memleketlerde de dolaştığını biliyoruz.

Bu yüzden O'nun İslam ülkü birliği kurmaya çalıştığını, Müslümanların birlik ve beraberlik içerisinde olmasını arzu ettiğini biliyoruz.

İşte bu deneyimlerini harmanladığı

bu eserle, farklı farklı düşünce ve inançlar etrafında kümelenmiş ve birbirleriyle sürekli tartışan ve kavga eden Müslümanlar arasında

bir köprü olmuştur. İslam ve insanlık düşünce tarihinde yaşanan konu ve tartışmaların hepsini ele alıp yeni bir model oluşturdu. Çeşitli dönemlerde ortaya çıkan krizleri çözümleyip düşünce birliğini sağlamaya çalışmıştır. Onun sağladığı bu düşünce ve duygu atmosferinde Anadolu'da dünya kültürünün merkezi olarak Osmanlı Devleti gibi evrensel bir devlet kurulmuştur.

Fütuhât-ı Mekkiyye, **inanç ve ibadetler başta olmak üzere dünya ve ahiret hayatı ile ilgili K**

ur'an-ı Kerim'de geçen belli başlı ayetler ve yine bu konularla ilgili hadisler hakkında derinlemesine analiz görmek mümkündür.

Yine bu kitap mefkuresini derinleştirmek isteyen, tasavvuf yoluna girdiğinde ne gibi şeylerle karşılaşacağına dair merak içinde olan insanlar için mükemmel bir kaynaktır.

İbni Arabi ile ortaya çıkan metafiziğe göre, Kur'an ve sünnet, Kur'an ve ilgili hadisler Hakikat-ı Muhammediye görüşünden dolayı yeniden yoruma tabi tutulmuştur. Fütuhât ve Fususu ayıran şey Hakikat-ı Muhammediye görüşüdür. Varlık olmak bakımından varlık haktır eşyanın varlıkları ezelidir ve Hakikat-ı Muhammediye görüşü Fususu diğer kaynaklardan ayırır .Futuhât, namaz, oruç, hac, zekat v.b. gibi ibadetler yeniden değerlendirilmiş ve İbni Arabinin Vahdeti Vücut metafiziğiyle yeniden yorumlanmıştır. Vefatından kısa bir süre önce Fütuhata son şeklini vermiştir.

Bilindiği gibi, Gazali ve ondan önceki dönem itibariyle tasavvufi sistemler, ahlak anlayışını insanla sınırlamıştır. **İbni Arabi ise, ahlak anlayışında insan, hayvan, bitki ve topyekun doğayı ahlakilik sınırları içine almıştır.** İnsanın sorumlulukları sadece Allah'a karşı değildir. İnsan diğer insanlara, hayvanlara, bitkilere ve hatta bütün doğaya karşı sorumludur. Bu anlayış çağımızda da önemini arttırmıştır. Bugün ekoloji, hayvan hakları vs. bir takım tartışmalarının yapılması son derece ilgi çekmektedir.

Not: Bu yazı makale, köşe yazısı vs. gibi akademik bir yazı değildir. Sadece ders notu olarak kullanılmaktadır